

רבי דוד הכהן רפאפורט זצ"ל - הי"ד

ר"מ בישיבת ברנוביץ'

נולד ב**מינסק** בשנת **תר"ן** [או תרנ"א] לאביו הרב ר' **עקיבא** רפאפורט, נכדו של **הגאון רבי עקיבא איגר** ובן אחר בן של **הגאון רבי חיים הכהן רפאפורט** (מחכמי הקלויז בברוד, חברו ורעו של רבינו הנודע ביהודה), ולאמו **שרה חיה שארלאט** נינה ונכדה **להגר"א מוילנא** (בביתם נשתמר, דור אחר דור, גביע הקידוש של הגר"א - עד שנשדד מהם על ידי הנאצים ימ"ש).

רבינו זצ"ל, למד בנעוריו אצל טובי הרבנים והמלמדים במינסק. **בן י"ג שנה**, כבר יצא שמו לתהילה כעילוי גדול, שהפליא את הכל בגודל בקיאותו ובזכרונו המעולה. לאחר שגדל בתורה, ולא היה מי שילמדנו תורה בעירו, למד בעצמו, בבתי מדרשות ובקלויזים של מינסק, ולא פסק פומיה מגירסא יומם ולילה. בשעות הלילה המאוחרות, היה חומק ויוצא מבית הוריו אל בית המדרש הסמוך, ולומד עד עלות השחר, אז היה חוזר לביתו לשם שינה חטופה, קם עם כל בני הבית והולך לתפילת שחרית, כאילו לא היה ער כל אותו הלילה. היתה זו דרכו להסתיר את גודל שקידתו, מתוך צניעותו היתרה וענוותנותו הרבה, וכך קנה לו קניני תורה של בקיאות והבנה מקיפה בכל חדרי תורה.

אף שכבר היה מלא וגדוש ותלמודו בידו, עזב את בית הוריו ונדד לוילנא ולסלבודקה, משום שעז היה רצונו ללמוד במקום תורה גדול ולסגל לעצמו את דרך הלימוד הישיבתית. אח"כ עבר **לפוניבז'**, בהיותו **כנ"ה שנים**, שם למד בישיבה המקומית בשנים תר"פ ותרפ"א. בבואו לשם, כבר הביא עמו חיבור מוכן לדפוס, ספר **"צמח דוד"** על כל הש"ס, שלא עלה בידו להדפיסו עד אותה העת מחסרון ממון. בישיבת פוניבז' התייחסו אליו כאל גדול אשר 'משכמו ומעלה הוא גבוה מכל העם', וגם דאגו למלא מחסורו, כיאות לאדם גדול הבקי בחדרי ש"ס בבלי וירושלמי בעל פה ממש. אמנם רבינו זצ"ל, ברוב פשטותו וצניעותו, לא ביקש לעצמו ולא כלום, ויש שהיה מהלך בחורף כשמעיל קיץ דק לשכמו.

ספרו 'צמח דוד'

במלאות שנתיים לשבתו בישיבת פוניבז' והוא **בן כ"ז שנים**, נקרא אחר כבוד ע"י ה"סבא" **מסלובודקה** להצטרף לכולל החדש לגדולי ישראל, הוא **כולל "בית ישראל" דסלובודקה**. רבינו זצ"ל נעתר לבקשתו של ה'סבא' מסלובודקה, שאף הבטיח לו להדפיס את הס' 'צמח דוד' ע"י הכולל. אמנם, מצבו הכספי של הכולל לא איפשר מילוי הבטחה זו מיד, וע"כ הוסיף רבינו זצ"ל לשכלל את ספרו, עד שיצא לאור עולם בשנת **תרפ"ה**, ובשערו נדפס **"בהוצאת בית ישראל, סלובודקה"**.

ואלה דבריו הקצרים בהקדמה לספרו זה: **"יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר שם חלקי מיושבי ביהמ"ד ובכל החליפות והתמורות שעברו עלי לרגל המלחמה הגדולה ובכל הנדודים והטלטולים ממקום למקום זיכני ד' לעסוק בתורתו הק', ולינק משדי**

תנחומי', וכשבאתי להמוסד הגדול המיוחד במינו "בית ישראל דסלובודקה" שם מצאתי את שאהבה נפשי, מצאתי חבורה של גדולים השקועים ראשם ורובם ממש בתורה אשר זה כל חייהם ועסקם ומטרתם, לא רק לבקאות בכל הש"ס כי אם לברר הסוגיות וליישר ההדורים בדברי ראשונים ואחרונים ז"ל. והרבה עלי להודות לחבורה זו. חלק גדול מחיבורי זה נתוסף לי תודה לה' בהיותי עוסק בפלפולא דאורייתא בהמוסד "בית ישראל".

ובשם כולל "בית ישראל" נאמר בהקדמה:

"בגשתנו עתה להו"ל ספר "צמח דוד", פרי רוחו של אחד מחברי "בית ישראל" סלובודקה, הרב הגאון ר' דוד הכהן נ"י לבית רפופורט - לא למותר הוא לבאר את מטרה מהותו של המוסד "בית ישראל". מוסד זה יחיד במינו הוא לא רק בזמנו זה, כי אם דבר חדוש גם בדורות האחרונים שהיו לפנינו. בתי מדרש לאברכים לא דבר חדש הוא וכבר היו לעולמים מקדמת דנא, אבל החידוש בבית המדרש הזה הוא, שהוא משמש בית תלמוד לגדלים שיעזרם ויפתחם בתורה ודעת ליעשות גדולים ממש. תכנית הבית הזה היא, כי במשך חמש שנים, זמן הנודע לכל אברך, יקנה לו ידיעה ברורה ועמוקה ב"בקאות", ידיעת כל הש"ס ממש והראשונים, וב"חריפות" - בירור הסוגיות העמוקות שבש"ס ע"י פלפול חברים הדדי, וב"דעת" - להתפתח ולקנות ידיעה עמוקה והבנה ברורה בהלכות דעות ומידות, בדעת ובחכמה ממקורי חז"ל והראשונים, ולקנות כל השלימות הנחוצה כדי להיות גדול בישראל במלוא מובן המלה".

בישיבת ברנוביץ'

בשנת תרפ"ח נקרא אחר כבוד ע"י הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל לכהן פאר כר"מ דמתיבתא רבתא "אהל תורה" בבראנוביץ'. הישיבה נוסדה בשנת תרס"ז, אך הגר"א וסרמן העלה אותה למדרגה רמה, עד שנתפרסם שמה בכל קצווי המדינה והיא מנתה בשיא תפארתה כ-500 בחורים. כשהגיע לשם רבינו זצ"ל, סירב להשמיע שיעורים עד שיסיים את עסקו בעניני קדשים, אולם כעבור כמה חדשים, החל את מלאכתו בעוז ובהדר. ראש הישיבה הגר"א וסרמן, היה משמיע את השיעור החמישי והשישי - דף גמרא עם מפרשים בכל יום, ופעם בשבוע - שיעור מעמיק לפני ה"קיבוץ", ואילו רבינו זצ"ל - בתחילה היה מוסר שני שיעורים בשבוע ביום שני וחמישי, לפני בחורי השיעור הגבוה ובחורי ה"קיבוץ" בלבד, ואח"כ רק פעם בשבוע - ביום ששי אחר חצות היום. תלמידיו של רבינו זצ"ל התקשרו אליו באהבה ובהערצה, ובכל שעה ושעה, ובכל שבת ושבת, היו באים אליו לשוחח עמו בדברי תורה ולחזור על השיעורים, וגם הוא בגודל אהבתו לתלמידיו היה מקבלם בספר פנים יפות, ומכבדם כאילו היו תלמידי חכמים מופלגים.

דרך לימודו היה חלק וקצר והיה מתרחק מהפלפולים, אבל מאידך אהבה נפשו להרחיב את הידיעה ולהביא ראיות לסברותיו מן הירושלמי ומהראשונים, כדי להבהיר את הענינים הבהרה יתרה. בייחוד אהב לתרץ את קושיות בעל ה"קצות" ובעל ה"נתיבות", ובפרט - את קושיות סבו רבי עקיבא איגר בגליוני הש"ס. אף שרבינו זצ"ל היה כבד פה, הצטיינו כל שיעוריו בבהירות מפליאה, כגדלותו ועמקומו

- כן היתה בהירותו. ר' אלחנן וסרמן אמר פעם לרבי יהודה לייב פיין, רבה של סלונים, כשהיו מדברים בשבחו, "כי הוא יודע ללמוד דף גמרא כרבי עקיבא אייגר בשעתו": "היודע כבוד הרב דסלונים, כי בעל "צמח דוד" משמיע שיעוריו באותה צחות שבה חיבר את חיבורו על רבי עקיבא אייגר, שהוא כמעט כאחד מן הראשונים".

עד מהרה נתפרסם שמו של רבינו זצ"ל כאחד מגדולי הרמ"ם שבכל הישיבות. מלבד חריפות המוח העצומה שלו, הצטיין גם בזכרון יוצא מן הכלל, וכבוד-סיד שאינו מאבד טיפה. כל מה שראה פעם - שמר בזכרונו ממש מלה במלה. נוסף על כל אלה, היה מתמיד עצום שהיה שם לילות כימים ועוסק בתורה 20 שעות ביממה. הצטיין במדותיו התרומיות ובנימוסיו הנאים, שגבלו בצדקות ממש, אהב את תלמידיו והתחלק עמהם בפת-לחמו ממש. אצילות רוחו ושמירתו על כל מנהג ישראל ברוב זהירות ודביקות, הוציאו לו מוניטין במרחקי התפוצות, וכל גדולי ישראל הוקירוהו וכבדוהו.

סיפר אחד מתלמידי ישיבת מיר, שבעת ביקורו של הגאון רבי דוד בישיבה זו, יצא הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל להקביל את פניו, וכבדו מאד ולא רצה להכנס פנימה לפניו, אך הגאון רבי דוד ברוב ענוותנותו לא הסכים להקדימו.

בשנת תרצ"א נשא לאשה את מרת פרומה, בתו של רבי חיים בער גרינגראס, שהיה מחשובי בעלי הבתים בקהילתו של רבי ברוך בר בקרמנצ'וג בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה. חותנו זה היה גביר גדול וגם איש צדיק וישר, שבימי המלחמה העולמית ה-1 כלכל 40 רבנים פליטים על חשבוננו, נתן מחסה לבחורי ישיבה, וגם השיא יתומות בחתונות שנערכו על חשבוננו.

רבי חיים בער, נפטר בגרודנא תרפ"ח, והיו לו שבעה בנים ושבע בנות. בניו היו כולם גדולי תורה, וגם הבנות נישאו לגדולי תורה ויראה.

נזכיר פה אחדים מחתניו [גיסיו של רבנו זצ"ל] שנרצחו בשואה: הגה"צ ר' שלמה הרכבי המשגיח דישיבת גרודנא, רבי ברוך יעקב זמודזאק שהוסמך ע"י ה"חפץ חיים" שמינהו להיות הרב מדוורץ, רבי דוד יעקב אסבל רב בסימיאטיץ, רבי אלכסנדר זושא סולוב מרבני ישיבת מיר, המשגיח דבריסק רבי אברהם יעקב גורדון.

על ספרו 'מקדש דוד'

רבינו זצ"ל היה קשור במיוחד לארץ ישראל בכל נימי נפשו. בעיני רוחו הכיר את כל המקומות בירושלים ואת מקום המקדש, אף שלא ביקר בארץ ולא ראה את ירושלים מימיו. פעם אמר לחבריו, כי בעיניים עצומות היה יכול לגשת לכל נקודה ולכל פינה בירושלים כפי שהיו בזמן שבית המקדש היה קיים, ואילו היו בונים את בית המקדש במהרה בימינו, היה מראה, כאחד הכהנים, היכן הוא בדיוק מקומו של המזבח. לפיכך נמשך כל כך לחבר ספרים דווקא בענייני קדשים, טהרות וזרעים, ובעניינים אלו עסק בשלוש השנים הראשונות לשבתו ב'כולל', כשלמד קדשים עם חבריו בהצלחה רבה ובדביקות חברים.

מצוה לפרסם מה שאמר הגאון האדיר ציס"ע הגרב"ד ליבוביץ ראש ישיבת קמניץ

דליטא על הספר "מקדש דוד": **"ספר כזה אי אפשר לחבר בלי רוח הקודש"**. ואימרה זו היתה ידועה בקרב תלמידיו. וכן מספרים תלמידיו של **מרן הגרי"ז סאלאוויצ'יק** שהכיר את רבינו רק דרך ספרו ואמר: שהרבה ממה שנתחדש לו, מצא אח"כ בספר **"מקדש דוד"**.

בשנת **תרצ"ב** פירסם בבילגוריי **חלק שני** של "מקדש דוד" שלו, הדין בענייני סדר קדשים, ובשנת **תרצ"ה** פירסם את "מקדש דוד", **חלק שלישי**, על ענייני סדר טהרות, גם ספר זה נדפס בבילגוריי, אצל המדפיס ר' נטע קרוננברג. בשנת **תרצ"ה** הדפיס את ספרו "מקדש דוד", **חלק רביעי**, על ענייני סדר זרעים. ספריו זכו להתפרסם בכמה מהדורות, ספרו "מקדש דוד" חלק א' חזר ונדפס **בניו יורק בשנת תשי"ד**, **ובארץ ישראל יצאה מהדורה שלישית** של חלק א' וחלק ד' - **בשנת תשי"ח** - מטעם מכון 'מאורות'. גם חלק שני של חיבורו זה יצא בהוצאת מכון מאורות (תש"ך), כן הוצאה בברוקלין (נ.י.) חוברת של ארבע משיעוריו בשם "אוהל תורה" (תשכ"א)¹²³.

חלק חמישי של "מקדש דוד" כבר היה כתוב ומוכן לדפוס ודן בענייני סנהדרין ובניית בית המקדש, אך כתב היד אבד בשואה יחד עם כל חידושי ושיעוריו שאמר בכל השנים בישיבה הקדושה דברנוביץ'.

בימי מלחמת העולם

כשחדרו הקלגסים הנאציים לפולין אחרי **ראש השנה ת"ש**, וערי המדינה הופצצו והורעשו מתותחים ללא רחם, נמלטו רבינו זצ"ל ואשתו יחד עם הישיבה מברנוביץ' לוילנא, משם עברה הישיבה לעיר טרוק. כשהשתלטו כוחות הצבא האדום הרוסי על וילנא, עברו ראשי הישיבה ותלמידיה לעיירה הליטאית סימילשוק. בעיירה זו הגיד רבינו זצ"ל שיעורים וגם הכין כמה משיעוריו לדפוס. שם היה עמו ארגז מלא כתבים, ושיעורים שהעלה על הכתב מכל המסכתות שלימד בישיבה דברנוביץ' [לאחר הגלייתו של רבינו זצ"ל, קברו תלמידיו את ארגז ה'כתבים' בקרקע, אך לאחר המלחמה, חיפשו את המטמון ולא מצאוהו. אומרים, כי הפולנים הוציאו את הארגז והשמידו את כתב היד].

הקומוניסטים ימ"ש התנכלו מאד לישיבה הקדושה דברנוביץ' ולרביה, והגר"א וסרמן זצ"ל נאלץ לברוח לקאוונא ולהשאיר את הישיבה בפיקוחו של רבינו זצ"ל, עד שבשבת פ' בהעלותך, **י"ט סיון תש"א** נאסר רבינו זצ"ל ע"י הרשעים הקומוניסטים באמתלה, בשל הדרכון הזר שהיה בידו. רבינו זצ"ל הוגלה לעומק ברית המועצות למחנה עבודה, ואילו אשתו הרבנית ע"ה הוגלתה לכיוון אחר.

במחנה העבודה הרוסי

רבינו זצ"ל נתגלגל למחנה **מיז'וויז'י-גורסק**, ליד פיטרוזאודסק, באיזור הקרילי-פיני, סמוך לגבול פינלנד, שהקור היה עצום בו. אסירי המחנה שהיו חוטבים עצים

123. הגאון רבי ראובן כ"ץ זצ"ל, רבה של פתח תקוה, הדפיס בספרו "דגל ראובן" חלק ב', סימן ל', תשובה מרבינו זצ"ל, והוא מכנה אותו שם כשם: **"הגאון המבהק"**.

ועובדים עבודת פרך ביערות, ראו עד מהרה, כי אינו מסוגל לעבודה קשה וביקשו להקל עליו ככל שיכלו בהעסיקם אותו בעבודה גופנית קלה. עד ראייה, בן הישיבה מסלובודקה ר' יחיאל - מוסר, כי השיגו בשבילו קצת ספרים לעיין בהם, ולא פסק פיו מגירסא אפילו בשעת העבודה, ואף בלילות היה כותב מחידושי תורתו, כדרך שנהג בברנוביץ'. כשהיה הולך לעבודה היה שקוע בענייני הלכה, והשומרים הרוסיים התייחסו אליו בלגלוג ככהן דת שלומד כל היום ומופקע מענייני העוה"ז, ואף פת בגם אינו טועם. רבי דוד היה ניזון מלחם יבש ושותה מים, והמרק שהיו נותנים לעצורים - לא בא אל פיו. כשהיו שואלים אותו "היתכן? והלא זה ענין של פיקוח נפש?" היה משיב: "לאחרים יודע אני להתיר, אבל על עצמי עלי להחמיר, שכן אין כאן מי שיתיר לי אכילת טריפה".

הוא היה מרבה לעודד את העצורים ולנחמם, לבל תפול רוחם. הוא היה אומר בשם הגר"א וסרמן זצ"ל, שיש בידו הוכחות כי אלה הם חבלי משיח אחרונים וכל העולם יסתבך במלחמה זו, ולא עוד - ניבא רבינו זצ"ל - אלא שאף אמריקה הגדולה תיגרר למלחמה זו במהרה, וכך יתקרב יום הגאולה.

גופו החלש, לא עצר כח לעמוד באותה עבודת פרך עם תזונה עלובה של לחם ומים. כשהביאו לו - תוך הסתכנות - מעט גריסים, סירב לבשלם בכלי הטריפה, ואכל את הגריסים מהולים במים, אך בלתי מבושלים. רבינו זצ"ל חלה במחלת מעיים קשה, וכעבור שבועות אחדים היה הכרח להעבירו לבית החולים, כי היה נפוח כפן וחולה מסוכן.

ביום א' דראש השנה, ביקש רבינו זצ"ל שיתקעו לפניו בשופר, מצוה שהיתה אהובה עליו וכה הרבה לדקדק בה בזמן היותו בברנוביץ'. ביום השני של ראש השנה, ב' **תשרי תש"ב**, לאחר תקיעת השופר, רגעים מועטים לפני מותו, קרא לשני יהודים ואמר להם: **"היו עדים למותי, לבל תישאר אשתי הרבנית - עגונה, כי כך הוא הדין"**.

במלים אלה נפרד מהסובבים אותו, ובעוד שפתותיו דובבות תפילה - עזב את עמק הבכא ומסר נשמתו לקונו. הובא לקבורות ב'צום גדליה' ג' **תשרי תש"ב**, בשדה עזוב. [באותו המחנה נפטר גם הרב רוזובסקי מולינה].

לא זכה רבינו זצ"ל להעמיד צאצאים, אבל דברי תורתו המתבדרים בבי מדרשא בפום רבנן ותלמידהון, הם לו יד ושם אשר כברי הנביא ישעיה (נו, ה) הוא "טוב מבנים ומבנות".

